

— بررسی مبانی فقهی فیلتر —

— صفحات وب، تلویزیون‌های ماهواره‌ای —

— شبکه‌های اجتماعی مجازی —

www.ketab.ir

محمد مهدی محب‌الرحمان

سرشناسه

: محب‌الرحمان، محمد مهدی، ۱۳۶۱ -

عنوان و نام پدیدآور : بررسی مبانی فقهی فیلتر: صفحات وب، تلویزیون‌های ماهواره‌ای، و

شبکه‌های اجتماعی مجازی/ محمد مهدی محب‌الرحمان؛ [برای]

دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی،

مشخصات نشر : قم: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت، انتشارات، ۱۴۰۲.

مشخصات ظاهری : ۲۱۴ ص؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.

شابک : 978-622-358-050-5

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : فضای مجازی (فقه) - اینترنت (فقه) - سانسور (فقه) - شبکه‌های

اجتماعی پیوسته (فقه) - پالایش و پالایش‌کننده‌ها

Cyberspace (Islamic law) Internet (Islamic law)

Censorship (Islamic law) Online social networks

(Islamic law) Filters and filtration

شناسه افزوده : حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت

شناسه افزوده : مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه، دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد

نیاز نظام اسلامی

رده بندی کنگره : BP۱۹۸/۶

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۷۹

شماره کتابشناسی ملی : ۹۳۰۱۵۷۷

اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

@hdabirkhane

دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی

عنوان: بررسی مبانی فقهی فیلتر (صفحات وب، تلویزیون‌های ماهواره‌ای

و شبکه‌های اجتماعی مجازی)

نویسنده: محمد مهدی محب‌الرحمان

ناشر: مؤسسه انتشارات حوزه‌های علمیه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۵۸-۰۵۰-۵

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

ویراستار و صفحه‌آرا: زهره بسحاق

طراح جلد: سیدعلیرضا رضایی

کلیه حقوق برای مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه محفوظ است.

انتشارات: ۰۲۵-۳۷۷۲۵۵۲۷

مؤسسه انتشارات حوزه‌های علمیه

تلفن تماس: ۰۲۷۷۴۵۴۷۳-۳۷۷۲۰۸۶۰

نشانی فروشگاه اینترنتی

www.NashreHowzeh.ismc.ir

نشر حوزه در ایستا و اینستاگرام

@Nashre_Howzeh

دبیرخانه

یکی از مهم‌ترین ابعاد دین، ابعاد سیاسی و اجتماعی آن است که بروز عینی آن را می‌توان در تشکیل نظام اسلامی یافت. برپایی حکومت دینی، زمینه طرح و ایجاد مسائل جدیدی است که کارآمدی دین در عرصه اجتماعی را به دنبال خواهد داشت. تداوم پویایی دین تا حد زیادی در پاسخ به‌هنگام و کارآمد به این مسائل است. در غیر این صورت جامعه منتظر نمی‌ماند و از راه دیگر پاسخی برای مسائل خود می‌یابد که ممکن است منطبق بر اصول و معیارهای اسلامی نباشد.

در این بین حوزه‌های علمیه به‌عنوان مصدر اصلی طراحی و پیروزی انقلاب اسلامی، باید نسبت به پاسخ‌گویی مسائل نظام اسلامی، مقید و حساس باشد تا بتواند رسالت حوزه انقلابی را به‌خوبی ایفا کند. بر این اساس معاونت پژوهش مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه در راستای نقش و رسالت خویش در گفتمان‌سازی علمی و مدیریت دانش دینی در راستای مسئله‌محوری، دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی را تأسیس کرده است.

این دبیرخانه با هدف پاسخ به مسائل و نیازهای پژوهشی نظام اسلامی با ۲۸ گروه تخصصی ایجاد شده و اولویت‌های مرتبط به هر گروه بعد از برگزاری جلسات هم‌اندیشی علمی با حضور اساتید و صاحب‌نظران در هر گروه تهیه شده است.

بخشی از فعالیت‌های دبیرخانه در راستای پاسخ به مسائل نظام، توجه به پایان‌نامه‌های طلاب است که با این رویکرد نوشته شده است. اثر حاضر که در دبیرخانه بررسی و تأیید شده است در این راستا قرار می‌گیرد. با تشکر از جناب آقای محمد مهدی محب‌الرحمان نویسنده این اثر ارزشمند، امید است اثر حاضر مورد توجه و استفاده پژوهشگران ارجمند قرار گیرد.

دبیرخانه حمایت از پژوهش‌های مورد نیاز نظام اسلامی

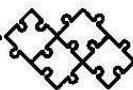
فهرست مطالب

مقدمه	۹
بخش اول: کلیات و مفاهیم	
مقدمه	۱۳
فصل اول: مفاهیم اساسی پژوهش	۱۵
گفتار اول: فیلتر	۱۵
گفتار دوم: صفحه وب	۱۶
گفتار سوم: تلویزیون ماهواره‌ای	۲۰
گفتار چهارم: شبکه‌های اجتماعی مجازی	۲۵
گفتار پنجم: منع از منکر	۲۸
گفتار ششم: کتب ضاله	۲۹
گفتار هفتم: ضرر و مفسده	۳۰
گفتار هشتم: ظلم	۳۱
فصل دوم: کلیات	۳۳
گفتار اول: تاریخچه فیلتر و پیشینه تحقیق	۳۳

۳۵	گفتار دوم: رابطه فیلتر کردن و منع دیگران
۳۶	گفتار سوم: محدوده فیلتر
۳۷	گفتار چهارم: مرجع تشخیص لزوم و اعمال فیلتر
۳۸	گفتار پنجم: نسبت فیلتر و سلب اختیار
۳۹	گفتار پنجم: ادبیات تحقیق

بخش دوم: تبیین حکم اولی فیلتر کردن (حرمت)

۴۵	مقدمه
۴۷	فصل اول: حرمت ایذاء
۴۸	گفتار اول: بیان کلمات فقها
۵۱	گفتار دوم: بیان ادله
۵۱	یکم: آیه ۵۸ سوره احزاب
۵۳	دوم: صحیحۀ هشام
۵۷	سوم: دلیل عقل
۵۸	چهارم: اجماع
۵۹	موارد استثنا
۵۹	گفتار سوم: تطبیق بحث
۶۱	فصل دوم: نفی سلطۀ انسان بر دیگری
۶۲	گفتار اول: بیان کلمات فقها
۶۵	گفتار دوم: بیان ادله
۶۵	یکم: مرسلۀ مشهوره
۷۱	دوم: بنای عقلا
۷۱	سوم: تساوی انسان‌ها
۷۲	گفتار سوم: تطبیق بحث
۷۵	فصل سوم: حرمت ظلم و تجاوز به حقوق دیگران
۷۷	گفتار اول: بیان کلمات فقها

۸۰	گفتار دوم: بیان ادله
۸۰	یکم: آیات ۱۳ سورة لقمان و ۷۲ سورة مائده
۸۲	دوم: صحیحہ فضیل و
۸۶	سوم: دلیل عقل
۸۷	گفتار سوم: تطبیق بحث
۸۸	نتیجہ گیری

بخش سوم: ادله جواز بمعنی الاعم فیلتر (جواز و وجوب)

۹۱	مقدمه
۹۳	فصل اول: جواز اشتراط در بیع اینترنت
۹۴	تطبیق بحث
۹۷	فصل دوم: حرمت حفظ کتب ضاله
۱۰۱	گفتار اول: بیان اقوال
۱۰۱	قول اول: حرمت حفظ کتب ضال
۱۰۳	قول دوم: توقف
۱۰۴	گفتار دوم: بیان ادله
۱۰۵	دلیل اول: حکم عقل به قطع ماده فساد
۱۰۶	دلیل دوم: آیه ۶ سورة لقمان
۱۰۸	دلیل سوم: روایت حذاء
۱۱۳	دلیل چهارم: روایت تحف العقول
۱۱۶	دلیل پنجم: روایت عبدالملک
۱۲۰	گفتار سوم: تطبیق بحث
۱۲۵	فصل سوم: وجوب نهی از منکر
۱۲۶	گفتار اول: بیان کلمات فقها
۱۳۰	گفتار دوم: بیان ادله
۱۳۱	یکم: آیه ۱۰۴ سورة آل عمران
۱۳۳	دوم: آیه ۱۱۰ سورة آل عمران

۱۳۶	گفتار سوم: تطبیق بحث
۱۳۹	فروع
۱۳۹	فرع یکم: لزوم علم به منکر بودن سایت و تلویزیون
۱۴۰	گفتار اول: بیان کلمات فقها
۱۴۳	گفتار دوم: بیان دلیل
۱۴۴	یکم: قبح نهی با عدم علم
۱۴۵	دوم: موثقه مسعدة بن صدقه
۱۴۹	گفتار سوم: تطبیق بحث
۱۵۰	فرع دوم: احتمال تأثیر داشتن فیلتر
۱۵۱	گفتار اول: بیان اقوال و کلمات فقها
۱۵۱	قول اول: کفایت احتمال و امکان تأثیر گذاری
۱۵۴	قول دوم: شرطیت تأثیر پنجاه درصدی در وجوب نهی از منکر
۱۵۶	قول سوم: لزوم ظن به تأثیر گذاری
۱۵۷	گفتار دوم: بیان دلیل
۱۶۱	گفتار سوم: تطبیق بحث
۱۶۲	فرع سوم: موجب ضرر و مفسده نبودن فیلتر
۱۶۳	گفتار اول: بیان کلمات فقها
۱۶۴	قسمت اول: سقوط وجوب نهی از منکر
۱۷۱	قسمت دوم: ثبوت حکم در صورت ضرر و فساد
۱۷۷	گفتار دوم: بیان دلیل
۱۷۷	یکم: موثقه مسعدة بن صدقه سابقه
۱۸۰	دوم: روایت یحیی الطویل
۱۸۳	سوم: قاعدة لا ضرر
۱۹۱	چهارم: قبح نهی از منکر با منکر
۱۹۲	گفتار سوم: تطبیق بحث
۱۹۴	نتیجه گیری
۱۹۵	منابع

مقدمه

کتاب پیش رو، پاسخ فقهی به این پرسش است که: «آیا دولت اسلامی (در دوران غیبت) یا اشخاص حقیقی، حق و اجازه شرعی دارند تا صفحات وب، تلویزیون‌های ماهواره‌ای و همچنین شبکه‌های اجتماعی مجازی را فیلتر کرده و مسدود نمایند؟» البته این بحث، فارغ از فساد این صفحات، تلویزیون‌ها و شبکه‌ها، و در حکم اولی فیلتر کردن می‌باشد؛ چراکه ممکن است طبق احکام ثانوی مانند اقتضای ضرورت و غیر آن، حکمی غیر این پیدا کند؛ همچنان که در بخش‌هایی از کتاب، به این موارد نیز، پرداخته شده است.

مسئله این پژوهش، اولاً تبیین حکم اولی فیلتر کردن است. از ادله گوناگون، حرمت منع دیگران از دسترسی اشخاص به صفحات اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و ماهواره‌ای برداشت می‌شود. در بخش دیگر کتاب به ادله‌ای پرداخته‌ایم که می‌توان از آنها بر جواز یا وجوب فیلتر استدلال کرد. سؤال اصلی این پژوهش این است که فیلتر کردن صفحات اینترنتی و شبکه‌های ماهواره‌ای چه حکمی دارد؟ برای پاسخ به این سؤال، پرسش‌های فرعی زیر مطرح می‌شود:

۱. حکم اولی فیلترینگ چیست؟

۲. محدوده آیات و روایات و ادله داله بر حرمت منع دیگران چیست؟

۳. فیلتر کردن در شرایط مختلف، چه حکم ثانوی پیدا می‌کند؟

۴. در چه مواردی می‌توانیم فیلتر کردن را واجب بدانیم؟

۵. ادله لزوم و وجوب فیلتر کردن چیست؟

۶. دلیل حرمت حفظ کتب ضلال، چگونه بر وجوب منع دیگران از

دسترسی به صفحات اینترنتی دلالت دارد؟

۷. کیفیت استدلال به دلیل نهی از منکر بر وجوب فیلتر کردن چگونه است؟

۸. چگونه می‌توان از دلیل حلیت بیع، بر جواز فیلتر کردن صفحات

اینترنتی استفاده کرد؟

هدف اصلی این کتاب، تحقیق در باب حکم فیلتر کردن و منع دسترسی دیگران است که پس از بررسی آیات و روایات و مطلق ادله، اصل اولی و همچنین موارد جواز و وجوب فیلتر مشخص می‌شود.

بنابراین می‌توان گفت اولین فایده این کتاب، فهم دقیق حکم یک مسئله پرکاربرد اجتماعی است؛ و ثانیاً نتیجه این تحقیق می‌تواند راهگشای نهادهای مختلف اجرایی فیلترینگ قرار گیرد تا بر اساس آن، حکم صحیح شرعی اعمال گردد.

بر اساس این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت اصل اولی، حرمت منع کردن دیگران از دسترسی به صفحات وب، تلویزیون‌های ماهواره‌ای و شبکه‌های اجتماعی مجازی است؛ اما در صورتی که بیع اینترنت، مشروط به اطلاعات خاصی باشد، می‌توان اطلاعاتی که فراتر از مبیع است را، فیلتر نمود. همچنین قبل از یقین به منکر بودن یا با وجود ضرر و مفسده، فیلتر کردن و منع دیگران از دسترسی به این صفحات، تلویزیون‌ها و شبکه‌ها، واجب نبوده و چه‌بسا حرام است.